

1. ויקרא י"ט, ט"ו

כפשוט מתפרש הפסוק בבית דין - לדון כל יפודי באופן שוה ובלדק.

2. שבועות ד' ע"א, ת"ר בלדק תשפוט צמיתק.. לשוא דדייני' ורש"י

הברייתא כוללת בלדק תשפוט' שני ענינים שונים: א. שפבית דין תתנפג עם שני בעלי הדין באופן שוה ב. שכל יחיד ידון את חבריו לכף זכות במחשבתו. רב יוסף שנה שפוא מלואו לדון יפה - דייני' לפרקדים דין תורה בין תלמידי חכמים על פני אחרים, וכן בשוא דדייני' - איפה שפדין מניח לדיינים להכריע ע"פ שיקול דעתם - שיצדפו את דעתם לעומת בעד דיעו שאינו ת"ח. ולכאורה יש כאן אירוב ענינים שנים ואפילו סותרים - ופכט אאותו פסוק!

בסנהדרין מלינו אוד דרשה מבלדק תשפוט' -

3. סנהדרין ג' ע"א, רב אחא בר רב איקא אומר... חז דגמיר'

לפי רב אחא נלמד מבלדק תשפוט' (לשון יחיד) ששם דייני' יחידים כשר לדון בהודאות ופלוואות מן התורה (שכלל כגזירות וחבלות שטרתיים ע' מה"ת מצה שכתוב, א-לרפי' שלש פאנים) ומדברנו זריק שלש דוקא כדי שפחות אחד מפי' יודע ספר.

4. ספר המלוות לפרמב"ם עשה קצ"ז

הפרמב"ם הביא את דברי הברייתא שראינו פכולט עם את פחיוב לבית דין לתתנפג בשוויין עם בעלי הדין וגם את פחיוב על פחיד לדון במחשבה את חבריו לכף זכות. ופרמב"ם גם הביא את דרשת רב אחא - ופוסק' שבלדק תשפוט' פוא מלואו לדון (שפרי, בלדק תשפוט' פוא מלות עשה ולכא רב ריבוי לפכשיר דייני' יחיד).

5. ספר פחיוק מלואו רע"ה

עם פחיוק כולל מלואו כל הפירושים - ומפורש פחיוק ששם פאנן לדון את חבריו לכף זכות פוא מה"ת שפרי כתב שפמלואו נעשה עם בנקיבות פפסולות לדון מפלי' שפיא כולטת את פמלואו לדון את חבריו לכף זכות. ופחיוק כנראה פ"ה מוצר מצה שמלואו אחת תכולט פרבה דיינים שנים, ולכן פסביר שפזי' פשוה בין כל פאנינים פוא להשכין בינו שטום.

6. פס"ט עשין ק"ו... וכו'

עם פס"ט כולל מלואו את פאנינים פשנים שראינו בחז"ל.

וא"כ - לפי מה שראינו בראשונים פמלואו כולטת עם פלכות פנלעות לדון (פמלואו על פחיד לדון). פמלואו על פדיינים לתתנפג עם בעלי הדין בשוויין, ופמלואו על פדיינים לפקדים תלמידי חכמים פבאים לדון וגם את פפלכפ פנלעות ליחיד מחול' מבי"ד לדון את חבריו לכף זכות. ומפ שקשה במיוחד פוא זה שמלד אחד פמלואו מחייבת שוויין בין בעלי הדין - ומלד שני פקדמה לת"ח פבא לדון - שזה פופק פשוויין. ופחיוב לדון את פחבר לכף זכות - שפוא נלאו פכדק!

בנלע למלואו לדון את חבריו לכף זכות מלואו פחפ"י חיים חידוש בדברי פרמב"ם -

7. פרמב"ם פרק ה' דעות פלכפ ז'... ורודף שלום'

הפרמב"ם כולל את פאנן לדון לכף זכות בין מדות פחכס - ופאחרונים פבינו שלפי פרמב"ם פוא מדפ אוב פבאלמא ולכא חיוב דאורייתא.

8. פתיחה לספר חפ"י חיים עשין ג' בבאר מים חיים, ואם יתפס עליו פקורא... שאינו רשע'

פחפ"י חיים דייק מלשון פמשנפ באבות ומלשון פרמב"ם פפלכות דעות שפחיוב לדון את חבריו לכף זכות פוא במכירו דוקא אובל במי שלכא מכירים - ויכול לפיות שפוא אדם רשע - פאנן לדון לכף זכות פוא מדפ אוב בלדב.

דברי פח"ח כמעט ומפורשים בפירוש פמשנות לרמב"ם על אבות וברבינו יונה ש -

9. פירוש פמשנות לאבות פרק א' משנה ו' ד"ה ופוי דן

הפרמב"ם כתב במפורש במני' שמוכר כלדק יש חיוב לדון לכף זכות ואפילו אם פמעשה נלע לכף חובה, ומי שמוכר כרשע יש לדון לכף חובה עם אם פמעשה נלע לכף זכות - ובמי שלכא מכירים מלד פחסידות יש לדון לכף זכות.

10. פירוש רבינו יונה לאבות שם ד"ה ופוי דן... ואם פוא רשע'

עם ברבינו יונה מפורש שמדובר דוקא במי שלכא מכירים.

וא"כ - מלות בלדק תשפוט' לכא נאמר אלכא במי שמכירים, אובל בבן אדם שלכא מכירים לכא מלינו איק חייבים לתתנפג מה"ת - אובל ממדת חסידות יש לדון כל אדם לכף זכות.

והנה, באי שמוכר כלידיק כתב הרמב"ם שחייבים לדון אותו לכף זכות גם כשהמאשה נגט לכף חובה ופביא את הפנאר בשבת אל החושד בכשרים-

11 שבת ז"ז א"א, אחר ריש דקיש... ואו"

ריש דקיש למד ממנה רבינו א"א שהחושד בכשרים לוקה באפו

פמיאר מובאת גם ביומא אל המשנה אחרי שהשביעו זקני בי"ד את הפכפן גדול בערב יו"כ שלכא לשנת ממא שלמיאדו - עס הפכפן גדול וגם זקני בי"ד היו בוכים - הפכפן גדול אחרי שתשדו בו ממא זקני פוא ויוקדים את פנחת הפקארת אל הפחלים לפני כניסתו לקודש הקדשים) והזקנים אל שחשדו בו-

12 יומא י"ט א"ב, פוא פורש... באפו, ופיה"מ דפראמ"ס ש פ"א נ"ה, ופס פו'...

מלשן פראמ"ס נתן לרבין שאסור מה"ת לחשוש בכשרים.

אז הלכה בענין בלידיק מליען בברכות-

13 ברכות י"ט א"א, תנא דבי ר' ישמעאל אס ראית... למריה'

פראוה ת"ח אבר אבירא בליעל (א"פ מה שראינו ברמב"ם מדובר באופן שפ"א ודאי אבירא ואין שום אופן לדון לכף זכות) אדיין חייבים למור שבדאי כבר חזר בתשובה אז פבוקר - ואם נגא למאננס של אחריס אין לתלות של (שלכא לפתאסס בהחזרת פמנון) אז שפ"א ברור שאכן פחזיר את פכסס.

משמעות פג"א כאן - פ"א שדין זה לא נלמד מ. בלידיק תשפוט - אלכא שפוא מדין חזקה - וכלשן פג"א, ש. א. דקא דאתק אלכא ודאי אשפ תשובה'

14 די פקאנה פרק ט' דעות הלכה כ"ד

לפי די פקאנה אחרי שמהזיקים את הת"ח שבדאי אשפ תשובה אין לפוכיחו אל פאבירא.

15 ספק חפ"י חיים הלכות לשון הרע כדל ד' באר מים חיים ס"ק י"ח, ודע'...

פחפ"י חיים פסתפק אס אפשר למאוק אל חזקת תלמיז חכס גם לפסור את אצלמנ ממלות תוכחה.

וכל זה בלידיק ובתלמיז חכס - שחייבים לדון אותו לכף זכות בכל אופן שרק אפשר, ומידיק ברשע ראינו ברמב"ם שדינס אותו לחובה אס יש איצה אופן לדון לכף חובה - ופביא אל זה את הפסוק במשלי, כי יחנן קולו אל תאמין בו' - ולכאורה גם זה פוא מדין חזקה. בענא לביעני פדברים מפורשים ברבינו יונה בשערי תשובה ובפירוש לאבות-

16 שערי תשובה לרבינו יונה שער שלישי אחר ר"ח, ופנה כי תראו אדם'...

רבינו יונה כאן פאצי את מלות, בלידיק תשפוט' באי שאני מכיר כאדם בינוני - שנפר מן הפסא דברך כדל אבד נכשל בו לפעמים - ופאשה אין בו פכרצה לכף זכות או לכף חובה - שחייבים מה"ת לדון לכף זכות. ובאותו בינוני ששה מעשה שנטה לכף חובה - גם אז אין לדון לכף חובה אלכא לפשעיר את פדבר כספק.

17 פירוש רבינו יונה לאבות פרק א' משנה ו' ד"ה ופוי דן

כאן כתב רבינו יונה שבבינוני גם אס פדברים נטים לכף חובה יש לשפא לכף זכות.

יותר מזה מליען בספר חפ"י חיים שאס פדברים נטים לכף חובה מעיקר פדין מותר אפילו לדון לכף חובה-

18 ספר חפ"י חיים הלכות לשון הרע כדל ט' סעיף ז' ובאר מים חיים ס"ק י'

לפי פח"ח בבינוני נכ"ל חובה מכריעה יותר מותר לדון לכף חובה - נכון מצד לפשעירו בספק - ולמדת חסידות יש לדון לכף זכות.

פוכחותיו של פח"ח לזה שגם דברי רבינו יונה בשע"ת (שיש לפשעיר את פדבר לספק) אינם מעיקר פדין - לריכות אין-

פח"ח פביא ראויה מזה שפמלוה את חבירו שלכא באדים ארס קלעל לעלמו - ואס אסור לבריות לחשוש בו פרי זו קלעל חינם ואין לפחד ממנה-

19 ב"מ א"ה א"ב, אחר רב יהודה אחר רב כלי מי שיש לו... משתלי וארס קלעל לעלמי'

רבינו חש שמהמת ארדת תלמודו ישכח רב אשי שפלוהו ויכפור ויארס שיקלעלו את רבינו - ולכאורה ז"ע - וכי רבינו בינוני פוא שמתר מעיקר פדין לחשוש בו שתובא ממנו מי שאינו חייב לו!

סנהדרין כ"ו ע"א, ר' חייא בר זרעקא... דעקלדקלות, אמרו ארודא... שנה' ורש"י

רש דקיש ר"י סבור שפיות וכריצה כ"ז חובה - איילו ר"י איסור מלאכה בשמיא חמור בעינפס לא ר"י דנגם את פחורש ופזומר לכ"ז זכות - וגם רא"י ז"ל זריק ציין שנה לא ר"י חייא ורבי שמעון חייבם לדון את עושי המלאכה לכ"ז זכות מפני שלאו פכירו אותם - אחש ר"ש דקיש שזו שפ"י בכל זכות דנגם אותם לכ"ז זכות פיתה מפני זלזול מלדגם באיסור מלאכה בשביעית.

בסוף רביא פח"ח מקור למדת חסידות ברבעו יונג באבות לדון את פבינעו לכ"ז זכות עס כשכ"ז חובה מכריצה-

שבת קכ"ז ע"א אמר רב יודא בר שימא או"ר אוסי... ידן אתכם לזכות' (בסוף פאען קכ"ז ע"ב)

פח"ח רביא מכאן שגם בדברים רחוקים יש צנן לדון את חבירו לכ"ז זכות - אבדל לכאורה ר"י כולם לדיקום ופח"ח לדון לכ"ז זכות בכל אופן פוא מציקר פד"ן - וגם במאשפ באדס שירד מעליה פאלעין מפורש בשאלותות מ"א מדובר -

עוילתות דרב אחאי גאון פ' שנות שאילתא נ'... ופתירו את נדרי'

פמאסיק ר"י ר"א בן פורקונס (ופפועל רבי אק"בא) ופשאילתות פתח בזה שאסור לחשוך וחיובים לדון לכ"ז זכות - וגם רבין את דברי פגמי, פד"ן את חבירו לכ"ז זכות דנן אותו מן פשמים לכ"ז זכות' כעיקר פד"ן ולאו רק דבר טוב.

פויז"א לדניא - שבדיק חייבים לדון לכ"ז זכות עס כשכ"ז חובה מכריצה וגם כשאופן פזכות רחוק מנד, וכשבדאי אבר אבירה אס תלמיד חכם פוא בודאי אשפ תשובה (עד שלפ"י פ"ד פקאנע פאורים מלפוכיחו). ואס פוא רשע חייבים לדון אותו לכ"ז חובה עס כשכ"ז זכות מכריצה, ובבינעו ופכ"ז זכות מכריצה חייבים לדון לכ"ז זכות וגם כשאין פכריצה מלכות, בלדק תשפ"ט מחייבת לדון לכ"ז זכות, ואס כ"ז חובה מכריצה פ"י פח"ח מציקר פד"ן מותר לדון לכ"ז חובה, ורבינו יונג כתב שישאיר את פדבר בספק, ולמידת חסידות יש לדון לכ"ז זכות, וכ"ז חובה מלדובר ענן, אבדל מ"א שלאו מכירים פאען ש"ל לדון את כ"ל אדס לכ"ז זכות פ"א נדצה אבדל ובכדל פנפגת פחכם.

ולכאורה - אל" שרבינו יונג לא רביא את, בלדק תשפ"ט אלכא בבינעו, פמל"ז כוללת עס את דיני פדיק ופבינעו, ואצ"פ שדיני פדיק ופרשע מבוססים על פלכות חזקה - פאיז"ז דין איסור לדון אותם כנגד פחזקה אס לא מבלדק תשפ"ט!

ואצ"כ - אין פפירוש בבלדק תשפ"ט לדון לכ"ז זכות - שפ"ר בבינעו וכל" חובה מכריצה וברשע אין פחויב לדונם לכ"ז זכות.

ול"ז - מלכות, בלדק תשפ"ט פכודל עס את פחויב לפשוות את בעלי פד"ן בבית דין - פ"א מל"ז לפש את פדיק - ולפמנע פפדיברים פאלעוים, לפשוות את פד"ן בבית דין, וכחו כן פ"א מל"ז על פ"ח"ז בלבו לחפש את פדיק ולאו למפר ולדון את חבירו לכ"ז חובה כאשר נראפ כאילו אבר אבירה, וכאן פדיברים מתחלקים - שפדיק במה שנגע לפדיק פוא שיותר מסתבר שלאו חסא עס כשאנ"ד פמאשפ פכ"ז חובה מכריצה, שפ"ר רחוק פוא לומר שפדיק נכשל בחסא שפ"ר בו תמיד, מאידיק, כאשר מדובר ברשע, פדיק פוא לדון לכ"ז חובה תמיד, ובנגע לבינעו ראו חז"ל שפדיק פוא לדון לכ"ז זכות שפ"ר בדרק כדל אינעו חוסא - ולמדת חסידות לריכס לפ"ז ע"ז זכות עס כשכ"ז חובה מכריצה, וכ"ז חובה שאני מכיר, אבדל מ"א שאין פנפגותו יפוצות ל" חסידים פכלים לקבוע מפו פדיק בפנת פמאשפ שנקחתו לראות - ובכ"ל זכות נדצה אבדל פ"א לפסתכל על סתם בן אדס כלדיק.

ומסתבר שדין לדיק בינעו ורשע בנגע לבלדק תשפ"ט נקבע אצ"פ פפנפגה בנגע לאיסור שדינע ע"ז - ואס לפ"ז בעל פבית פזפ"ר ממאכלות אוסרות בקפדנות נראפ כשפוא נכנס למסאדה לא כשרה - פ"ר פוא לדיק לפ"ז חובה וחיובים לדון לכ"ז זכות, אל" שבנגע לפענינס אחרים אינע זפ"ר כל כך, וייתכן מ"א שפוא לדיק בנגע למל"ז מסוימת, בינעו ברוב פמל"ז, ורשע בנגע למל"ז אחרות! (כך פסק למאשפ פארש"ז אויערבך ז"ל ולפ"ז פפאון ר"י פל"ז זקס של"ז"א).

אבדל - במה שנגע לחזקת תלמיד חכם שבודאי אשפ תשובה' לכאורה אין ז"ל דין לדיק ורשע אלכא חזקה מיוחדת בתלמיד חכם - פאל"ז אס נכשל ח"ו באיז"ז איסור חזקתו שחזר בתשובה מ"ז.

יש מקום לומר שכו שפוכיח פרמב"ם מדברי רב אחא בסנהדרין שבכדל, בלדק תשפ"ט פוא פחויב לדון, כך יש לראות בפסוק את פחויב לפשדל לפ"ן את פנפגת פזולת - ולאו לפעלים אין מנה שקורה בסביבה - אלכא שפ"ן בלב ח"ב לפיות בלדק ולאו חפוז וחינוע, ובפנע שבני אדס באבעס מצדיפים את פאוב על פ"ן פרה - אס כ"י פחיים מלכיים נסיונת.

לא תעשו עול במשפט לא'¹
תשנא פנידל ולא תהדר פני גדול
בצדק תשפט עמיתך:

2 ת"ד* בצדק תשפוט עמיתך
שלא יהא אחד יושב ואחר עומד *אחד מדבר
כל צרכו ואחר אומר לו קצר דבריך דא בצדק
תשפוט עמיתך *דני דן את חבריך לכף
זכות תני רב יוסף בצדק תשפוט עמיתך
*עם שאתך בתורה ובמצות השתדל לדנו (ה) יפה רב עולא בריה דרב
עילאי דהוה ליה דינא קמיה דרב נרבין שלח ליה רב יוסף עולא חברנו עמית
בתורה ובמצות אמר למאי שלח לי לחנופי ליה הדר אמר *למישרא בתניגריה

שנת יפה :
אחד עומד ואחר יושב : שלא יראה
חבירו שמכדין אותו יותר ממת
ויסתמו דבריו : מי דן את חבריך
לקף וכוס . ולא דנין בעלי דינים
הכחוש מדבר אלא כרואה חבירו
שעה דבר שאהיה יכול להכריעו
לדר עבירה ולדר זכות הכריעו
לזכות ולא תתעורר בעבירה :
השתדל לדנו יפה . לקמן מפרט
לה למישרי בתניגריה אם בלא
אני דינים לפניך ואחד מהם
של תלמידי חכמים היו פוסק אותו
תמלה ופסוק אותו מלפניך : לפאי
שלא לי . הוה מילתא : לחנופי ליה .

אי נמי לשורא דדייני

אי נמי לשורא דדייני . כדפרישית אם בלא דין אתר לפני אסוק את זה תמלה :

אי נמי לשורא דדייני . ית דין שאינו תלוי בראיית עדים ולא בשפיעה
אלא במה שלב הדיינים טסה לזכות ולחייב כגון הכך דכחיות (דף כה)
הוא דלחזר להו נכסי לטוביה ואלו שני טוביה ואלמיתן הוה סוה
דייני למי שהדין רואה שהוא ראוי לתת לו מתנה אי נמי לבני
שטרות של מוכר שכתבו ביום הדין
ואין יודע למי מסר המוכר שטריו
תמלה לחזרין שורא דדייני אף כן
קן שלח לי אם הדין תלוי בשורה
דייני זה ראוי לזכותו שחכם וזה
הוא שורא לשון השלכה כדמחזינן
ידה בים שדי בימא (שמות טו) :

3 רב אחא בריה דרב איקא אמר
מדאורייתא חד נמי כשר שנאמר * בצדק
תשפוט עמיתך אלא משום יושבי קרנות
אפו בתלתא מי לא הוו יושבי קרנות אי
אפשר דלית בהו חד דגמור

4 מצוה קעז היא שצוה לכל הדיינין להשוות בין בעלי דינין
ושיהיה נשמע כל אחד מהם עם אורך דבריו
או קצורם, והוא אמרו יתעלה בצדק תשפוט עמיתך ובה
הפירוש בספרי שלא יהא אחד מדבר כל צרכו ואחר אומר
לו קצר דבריך וזו אחת מהכוונות שכולל עליהם הצווי הזה
ובא גם כן שכל איש מצווה לדין דין תורה כשיהיה יודע בו
הריב שבין בעלי דינים. ובביאור אמרו אחד דן את חבירו
דבר תורה שנאמר בצדק תשפוט עמיתך. וככלל גם כן
שיתחייב שידון את חבירו לכף זכות ולא יפרש מעשיו ודבריו
אלא לטוב. וכבר נתבאר משפטי מצוה זו במקומות מפורזים
בתלמוד. (קדושים תהיו, סנהדרין פכ"א) :

מצוה רלה

5 מצות שופט שיפוט בצדק

(א) לשפוט בצדק, שנאמר [ויקרא י"ט, ט"ו]
בצדק תשפוט עמיתך, ובה הפירוש שנצטוו
הדיינין להשוות בעלי הריב, כלומר שלא יכבד
הדיין אחד מבעלי הדין יותר מן האחר. וכן אמרו
בספרא* שלא יהא אחד מדבר כל צרכו ואחד
אומר לו קצר דבריך. וכן בפרק שבועת העדות
[שבועות ל' ע"א] תנו רבנן, בצדק תשפוט עמיתך,
שלא יהא אחד עומד ואחד יושב, אחד מדבר כל
צרכו ואחד אומר לו קצר דבריך.

וכן בכלל מצוה זו שכל איש שהוא (ב) חכם
בדיני התורה וישר בדרכיו, שהוא מצווה שידין
דין תורה בין בעלי הריב אם יש כח בידו. ואפילו
יחיד יכול לדון מדין תורה, וכמו שאמרו זכרונם
לברכה [סנהדרין ג' ע"א] אחד דן את חבירו דין
תורה, שנאמר בצדק תשפוט עמיתך, וחכמים
הזהירו שלא יהא אדם דן יחידיו. ועוד יש בכלל
מצוה זו שראוי לכל אדם לדון את חבירו לכף
זכות, ולא יפרש מעשיו ודבריו אלא לטוב.

שורש המצוה נגלה הוא, כי בהשוויית הדין
יתיישב העולם, ואם יכבד הדיין אחד מבעלי
הדין על האחר יפחד בעל הריב מלהגיד כל
טענותיו לפניו, ומתוך כך יצא המשפט מעוקל.
ובמה שאמרנו שמצוה על החכם בדיני התורה
והוא איש ישר לדון בין החולקים, שזהו בכלל
המצוה כמו כן, גם בזה תועלת, כי החכם והישר
ידין דין אמת, ואם הוא היודע לא ירצה לשפוט
ישפטום שאר בני אדם שאינם חכמים ויטו הדין
על האחד¹ מבלי ידיעה.

גם במה שאמרנו שכל אדם חייב לדון חבירו

לכף זכות, שהוא בכלל המצוה, יהיה סיבה לחיות בין אנשים שלום ורעות. ונמצא שעיקר כל כוונות המצוה להועיל ביישוב
בני אדם עם יושר הדין, ולתת ביניהם שלום עם סילוק החשד איש באיש.

מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה [שבועות ל"א ע"א] ששני בעלי דין שהיה האחד לבוש בגדים יקרים והשני בגדים
בלויים, אומרים למכובד הלבשהו כמותך או לבש כמותו ואחר כך נדין ביניכם, כדי שתהיו שוין, ועכשיו בזמנינו לא ראינו
בית דין שעשה כן².

ועוד אמרו זכרונם לברכה¹ שמצוה להושיבם בשוה ולא האחד למעלה מחבירו או האחד בישיבה והאחר בעמידה, רק
בתלמיד חכם ועם הארץ שאמרו בהם, מושיבין החכם ואומרים לעם הארץ שב, ואם לא ישב אין מקפידין על כך³. ואמרו
זכרונם לברכה² שאם באו לפניך הרבה דינין (ג) ויש ביניהם דין יתום ואלמנה, שמצוה להקדימן, שנאמר [ישעיהו א', י"ז] שפטו

יתום ריבו אלמנה, כלומר שבדינם נצטוינו לזרז
יותר מבדין אחרים. וכן אמרו זכרונם לברכה³
שדין תלמיד חכם קודם לדין עם הארץ, (ד) ודין
אשה קודם לדין איש, לפי שבושת האשה
מרובה⁴, וכל זה שאמרנו בכלל בצדק תשפוט
הוא. וענינים אלו עם יתר פרטי המצוה, במקומות
מפורזים בתלמוד, ומהן הרבה בסנהדרין
ושבועות.

(ה) ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן
בזכרים, שהן חייבין לדון ולא הנקבות. ואולם גם
הנקבות חייבות במה שאמרנו שהוא בכלל מצוה
זו, והוא לדון החבר לכף זכות.

10 הווי דין את כל האדם לכה זכות. זה מדבר על אדם שאין יודעין בו אם הוא צדיק אם רשע.

11 אבריש לקיש*הוישד בכשרים לוקה בגופו דכתיב והן לא יאמינו לי וגו'

12 הוא פורש ובוכה *שחשדוהו צדוקי דהם פורשין ובוכין *דא"ר יהושע בן לוי כל הדישד בכשרים לוקה בגופו

והס הו נוכין שחשדוהו כי חסר בחולתו נחמוד ונחמוד מחשבה רעה על אדם שענינו מסופק אלף לזרד הכרחו כמו שחלפה :

13 חנא רבי ר' ישמעאל אמר ראת תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהדרר אודיו ביום שמא עשה תשובה שמא סלקא דעתך אלא ודאי עשה תשובה והני מילי בדברים שבגופו אבל בממנא עד דמהדר למריה :

14 (כד) ואם החוטא הוא ת"ח וירא חטא. אזי אסור כלל ואפי' להוכיחו בינו וזינו ואפי' על דרך תוכחה מוסר ויראה. כי אסור להרהר אחריו כלל. ולא נופני שמא עשה תשובה. אלא מפני שודאי עשה תשובה. ואף אם יגרו תקפו פעם. נפשו מרה לו אח"כ ולצבו ירא וחרד מאוד. ודאגתו לאשמתו. ויגנותיו לעונותיו. גם כי הרואה ראוי שיירא לנפשו ולאמר בלבו. אחרי כי האיש ירא שמים. אולי זכיותיו מרובין מעונותיו. וכבר אמרו חכמינו הקדושים שהאיש אשר זכיותיו מרובין מעונותיו הנה הוא מעדת לדיקים. וכמה גדול חטאו של מי שלא שם כבוד והידור לדיקים ואף גם עאלכו' אם ביזה אותו מה:

עין גדול, אם הלכה כדבריו, דנראה, לעינות דעתי, דדין הגמרא הוא רק לעניין לימוד זכות, אבל לא לפטור על-ידי זה ממצות עשה דאורייתא של הוכחה, וכהאי גוונא מצאתי לעניין אחר בתשובת "חות יאיר" הג"ל (בסימן סג) וזה לשונו שם באמצע התשובה ולא נלמד מזה לפסולי ערות רק הנשאר בפסולותו, עד שנדע שעשה תשובה ונ"ל אפילו אם הוא תלמיד חכם, דאמרו רבותינו זכרונם לברכה אל תהרהר אחריו וכו', ואמרו קצת מפרשים דלהררי קאי, אל תהרהר שמא ר"ל שיש ספק, רק ודאי, מכל מקום, היינו: רק לדנו לכף-זכות מה שאין כן להכשירו, גם כאשר לעניין ליטרא דדהבא אין לנו דין תלמיד חכם, הוא הדין לדבר זה עכ"ל:

ואם כן אפשר, דהוא הדין בעניינו גם כן, אין אומרים דין זה כדי להקל מעצמנו ולהפטר על-ידי זה ממצות עשה דהוכחה, והגמרא לא איירי במי שרוצה להוכיחו רק באיש דעלמא, שמהרהר על תלמיד חכם שעומד עדיין בחטא, וצריך עיון:

15 דע, דכתב בספר "יד הקטנה" בפ"ט מהלכות דיעות שלו (בין כו), דאסור אפילו להוכיחו בינו לבין עצמו אפילו בדרך תוכחה מוסר ויראה, מפני שבודאי עשה תשובה [ט]:

ולא תקשה עליו ממה שאמרו בבבא מציעא (לא.): דמצות הוכחה הוא אפילו תלמיד לרב. [טו] ועוד, ממה שאמרו בערבין (טו): אמר רבי יוחנן בן גורי הרבה פעמים לקה עקיבא על-ידי לפני רבן גמליאל וכו'. [טז] (ואין לדחות משום דרבי עקיבא בגדר תלמיד היה, דהלא מסיים על זה קרא הווספתי בו אהבה, לקיים מה שנאמר (משלי ט ח): "הוכח לחכם וראהבך". משמע דבכל גווני צריך להוכיח לחכם). חדא, ויש לומר דאיירי בדיני ממונות, ואמרין שם (בבבא יט.) אבל בממנא עד דמהדר למריה [טז]. ועוד יש לומר, דדוקא למחר ולאחר זמן צריך להחזיק בודאי שעשה תשובה, וכדמשמע לישנא: אם ראתי וכו' בלילה אל תהרהר אחריו ביום שבודאי עשה תשובה, אבל בעת מעשה גופא בודאי חייב להוכיחו: אמנם בעיקר הדין ד"היד הקטנה" צריך

16 והנה כי תראה אדם אשר ידבר דבר או יעשה מעשה ויש לשפט דברו ומעשהו לצד (טובה) [חובה] וקצד הנכות, אם האיש הוא ירא אלהים, נתחייב קצדו או חובה וקצד הנכות על דרך אמת, גם כי יהיה הדבר קרוב ונוטה יותר אצל הדעת לקב-חובה. ואם הוא מן הבינונים אשר יתרו מן החטא ופסמים יקשלו בו, יש עזיף קטנות הספק וקב-רעו לקב-הנכות, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לקב-ה (שבת קכו ב) הדין את חברו לקב-הנכות, המקום דיגהו לקב-הנכות, והיא מצנת-עשה מן התורה, ששואמר (ויקרא יט טו) בצדק תשפט עמיטה. ואם הדבר נוטה לקב-חובה, יהיה הדבר אצף קמו ספק ואף פקריעהו לקב-חובה. ואם האיש הוא רב מעשיו קרע או בנתו כי אין קראת-אלהים בקבו, פקריע מעשיו ודבריו לקב-חובה, ששואמר (משלי כא יב) משפיל צדיק לבית רשע מספף רשעים קרע. וקבר הקצמנו קף פרושו.

17 והוי דן את כל הארם לכף זכות. זה מדבר על אדם שאין יודעין בו אם הוא צדיק אם רשע, או מכירין אותו והוא איש בינתני. סעמים עושה רע ושעמים עושה טוב, ואם יעשה דבר שיש לדונו לחובה ויש לדונו לזכות בשקול הדעת, או אפילו לפי הנראה נוטה לכף חובה יותר, אם משום צד וענין יכול לדונו לזכות, יש לו לומר: לטובה נתכוון. אבל אין הדברים כן בצדיק גמיר ולא ברשע גמיר, כי הצדיק אפילו במעשה שכולו רע ונוטה לכף חובה מכל עבר, ידינו לזכות. לאמר: כי בשגגה היתה היצאה מלפני השליט, וראה והביט ובקש מחילה, וכמו שאמרו רז"ל (ברכות יט, א): אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום, שמא עשה תשובה, שמא ס"ד, אלא אימא וראי עשה תשובה. פי': "שמא ס"ד", שאם הדבר אליו כשמת, על כל פנים מתהרהר אחריו, או פיורשו: "שמא ס"ד" כיון שהוא ת"ח ועד עתה לא אירע דבר קלקלה בידו על כל פנים מיד עשה תשובה. הנה לך: כי אין לדון לכף חובה צדיק גמיר לעולם, וממנו לא הוצרך לומר: והוי דן את כל האדם לכף זכות, גם מן הרשע הגמיר לא אמר, כי אם אפילו מעשה כלו טוב, ואין נראה לחוש עליו משום צד וענין, יש לאדם לדונו לכף חובה ולומר: לפנים עשה ואין תוכו כבדו, וכמו שנאמר (משלי כו, כה): "כי יחנן קולו אל תאמן בו כי שבע תעובות בלבו". וכן כתב הרב רבינו משה בן סימון זצ"ל, ועל ענין זה אמר שלמה בחכמתו (משלי כא, יב): "משכיל צדיק לבית רשע, מסלף רשעים לרע", ר"ל בני אדם חדשים, כי הצדיקים מפני שאינם יודעים לעשות רע אינם מכירים דרכי רשע, כי לא יבינו העושים אותו, ואין הדבר כן, כי הצדיק: "משכיל לבית רשע" ויודע ומכיר ומשגיח רע מעלליו יותר משאר בני אדם שאינם קפידים בדבר כל כך, ולא יתנו אותו אל לבם: "מסלף רשעים לרע", הצדיק כשרואה מעשה רשעים הנראים בדרך טוב, מסלף אותו ומטהו לרע, לאמר: פעל און, כי לא נתכוון למצוה, אך לשם עצמו בחזקת הטובים.

18 (י) נכון מאד. ז"ל רבינו יונה, יהיה הדבר אצלך כמו ספק ואל תכריעהו לכף חוב. ונראה לי שכוונתו למדה טובה בעלמא ולא מצד הדין, ובוה יתורצו כמה ענינים.

(א) בבבא מציעא (דף ע"ה ע"ב) המלוה לחבירו

שלא בעדים וכו' וריש לקיש אמר גורם קללה לעצמו שנאמר תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק ופירש"י כשתובעו וזה כופר הכל מקללין אותו ואומרים שהוא דובר על צדיק עתק וכו' ואחר כך מייתי הגמרא גם כן דרבינא לא רצה להלות לרב אשי משום האי טעמא דגורם קללה לעצמו, ולכאורה יפלא מאד דלמה יהיה מותר לאנשים דעלמא לקלל מטעם ספק את המלוה, פן האמת אתו והלוה הוא הרשע שכופר בחנם ואין לומר דבאמת הקללה היא שלא מן הדין אם כן לא היה ליה לרבינא לחוש לזה כלל דקללת חנם לא תבא, ועוד אטו ברשיעי עסקינן. אבל לפי דברינו הנ"ל ניחא דמצד הדין היכא דכף חוב מכריע יותר אין חיוב לדונו לכף זכות, ובזמנם לא היה הדבר מצוי כלל שאחד ילוה לחבירו שלא בעדים כדמשמע ביומא (ט' ע"ב) דר' אלעזר לא הוי משתעי ריש לקיש בהדיה דמאן דמישתעי ריש לקיש בהדיה בשוק יהבין ליה עיסקא בלא סהדי ואמרינן מהם מציעא שלשה צועקין ואינם נענין ואחד מהם המלוה לחבירו שלא בעדים, ואם כן אם בא אחד ותובע לחבירו שהלוהו מעות בלא סהדי והוא משיבו לא היו דברים מעולם הדעת נוטה מאד שהאמת והצדק הוא עם הנתבע וזה מוציא עליו לעז בחנם ולכן הכל מקללין אותו*.

(ב) וניחא נמי בזה הא דאמרינן בסנהדרין (כ"ו

* הגה"ה. עוד יש לומר דהטעם משום דצריך להעמידו להנתבע בחזקתו וממילא הוא שמוציא לעז עליו ונכון יותר כתיורין הראשון עד כאן.

טובר משום לפני טור - שטולה על
רוחו של ליה לכסור: **קלנס** - כשתוכעו
זה טופר הכל מקללין אותו ולומרין
שהוא דובר על לדיק טתק: **וטשפלי** -
ישכח הלאהי ואלכוס קללה לעלמי:

¹⁹ אמר רב יהודה אמר רב "כל מי שיש לו
מעוה ומלוה אותן שלא בעדים עובר משום
ולפני עור לא תתן מכשול וריש לקיש אמר
גורם קללה לעצמו שנאמר "תאלמנה שפתי:
שקר הדוברות על צדיק עתק אמרו ליה רבנן לרב אשי קא
מה דאמור רבנן שלח ליה בהדי פניא דמעלי שבתא לישדר לי
מר עשרה וזוי דאתרמי לי קמינא דארעא למזבן שלח ליה ניהי
מר סהדי ונכתב כתבא שלח ליה אפילו אנא נמי
שלח ליה כל שכן מר דשריד בנירסיה משתלי
וגורם קללה לעצמי

פטר נסו . ריש לקיש: **פסן וטורש** .
זה פסן הוא שטרס בשביעית ולאמרי
לקמן נחשו כהגיס על השביעית:
פניספון . שכי וקיצע על ככיי
הוא א"ג משום ארטנא שכו בעל
הבית לחתם: **פספ** . זמר כרס:
פסל . דורסא ולריסה לבית הבד
לקסור את הפסח היסוס כשטולרין
ליתן בקרה: **פלג יורס** . לבו יודע
חס לעקל נחטין או לעקלקלס:
לפקלקלס . לעטר על דס:
לפרי . ר' חיאי בר זרעקי ור' שמעון
עליה דריש לקיש: **פירדס פול דין** .
קמתן הוא זה ומעריה בדכריו: **פי**
פני ספס . לעליה שמעברין בה סנה
כדלומרין בפ"ק (ק"א): **ספסורין**
פל ספסיס . סנמשו סניגורין
לרשעים:

²⁰ ר' חייא בר זרנוקי ור"ש בן
יהוצדק הוו קאולי לעבר שנה בעסיא פנע
ברו ריש לקיש אימפיל בהרייהו אמר איזיל
איחוי היכי עברי עובדא חוייה להווא גברא
דקא כרבו אמר להן כהן וטורש אמרו לו
יכול לומר אניסמון אני בתוכו תו חוייה
להווא גברא דהוה כמח בכרמי אמר להן
כהן חומר א"ל יכול לומר לעקל בית הבר
אני צריך אמר להם הלב יודע אם לעקל
אם לעקלקלות
אמרו
מורדא הוא דין כי ממו לתתם סליקו לאגורא
שלפיה לדרנא מתותיה אתא לקמיה דרבי
יוחנן א"ל בני אדם החשורין על השביעית
בשרין לעבר שנה

²¹ אמר רב יהודה בר שירא א"ר אבי יוחנן "ששה
דברים אדם אוכל פירותיהו בעולם הזה והקין קיימת לו לעולם הבא ואלו הן הכנסת אורחין וביקוד תולים
*ועין חפלה והשכמת בית המדרש והמגדל בניו לתלמוד תורה *יהוה את חברו לכף זכות ואני הוא אגן *רנן
אלו דברים שאדם עושה אותם ואוכל פירותיהו בעולם הזה והקין קיימת לו לעולם הבא ואלו הן כיבוד אב
ואם וגמילות חסדים והבאת שלום שבין אדם לחברו *ותית כנגד כולם ** (והני איז מדי אודינא לא)

תני נמי * (בגמילות חסדים שייכי ל"א הני)
בהני שייכי ת"ר הדין תבירו לכף זכות דנין
אותו לזכות ומעשה באדם אחד שירד
מגליל העליון ונשבר אצל בעה"ב אחד בדרום
שלוש שנים ערב *יוה"כ אמר לו תן לי שכרי
ואלך ואזון את אשתי ובני אמר לו אין לי
מעוה אמר לו תן לי פירות אמר לו אין לי תן
לי קרקע אין לי תן לי בהמה אין לי תן לי
כרים וכסתות אין לי הפשיל כליו לאחוריו
והלך לביתו בפד נפש לארד הרגל נפל
בעה"ב שכרו בידו תעמי משני ג' חמורים אחד
של מאבל ואחד של משתה ואחד של מיני
מגדים והלך לו לביתו ארד שאבלו ושתי נתן
לו שכרו אמר לו בשעה שאמרת לי תן לי
שכרי ואמרתני אין לי מעוה במה חשדתני
אמרתני שמא פרקמטיא בוול נודמנה לך
ולקחת בהן ובשעה שאמרת לי תן לי בהמה
ואמרתני אין לי בהמה במה חשדתני אמרתני
שמא משבת ביד אודים בשעה שאמרת
לי תן לי קרקע ואמרתני לך אין לי קרקע במה
חשדתני אמרתני שמא מוכרת ביד אודים⁶)
היא ובשעה שאמרתני לך אין לי פירות במה
חשדתני אמרתני שמא אינן מעושות ובשעה
שאמרתני לך אין לי כרים וכסתות במה
חשדתני אמרתני שמא תקדיש כל נכסו
לשמים א"ל העבדה כך היה הודתי כל נכסי
בשביל הורקסו בני שלא עסק בתורה
וכשבאתי אצל חברי בדרום התירו לי כל נדרי ואחא כשם שדנתני לזכות
המקם ידן אותך לזכות ת"ד *מעושה ברוסד אחד שפרה ריבה ארת בת
ישראל ולמלך השכיבה תרת מרגלותיו למרד יד ופבל ושנה לתלמידיו
ואמר * (להן) בשעה שהשכבתיה תרת מרגלותי במה חשדתני אמרתני שמא
יש בנו תלמיד שאינו ברק לרבי בשעה שירדתי ומבלתי במה חשדתני
אמרתני שמא מפני שורח הרוך אידע קדי לרבי אמר להם העבדה כך היה
ואתם נעם שדנתוני לכף זכות המקם ידן אתכם לכף זכות תנו רבנן פנע
אתה הוצרך דבר אחד לתלמידי חכמים אצל מסונותא אתה שכל גדולי
רומו מצויין אצלה אמרו מי ילך אמר להם ר' יהושע אני אלך הלך רבי
יהושע ותלמידיו כיון שהגיע לפתח ביתה הלץ תפילו ברוח ארבע אמות
ונבנס ונעל הרלת בפניהן ארד שיצא יד ופבל ושנה לתלמידיו ואמר
* (להן) בשעה שהלצתי תפילין במה חשדתני אמרתני כסבור רבי לא יכנס
דברי קדושה במקום טומאה בשעה שנעלתי במה חשדתני אמרתני שמא דבר
מלכות יש בינו לבינה בשעה שירדתי ופבלתי במה חשדתני אמרתני שמא ניתוח צינורא מפיה על בגדיו של
רבי אמר להם העבדה כך היה ואתם כשם שדנתוני לזכות המקם ידן אתכם לזכות:

²² **שאלתא דאסיר** להון לדכית ישראל למיחדד חד על חבריה אלא לידייניה לכף זכות דתניא הדין את חבירו לכף זכות דנין אותו מן השמים לכף זכות ומעשה ברבי עקיבא בן יוסף שהיה מושכר אצל רבי אליעזר בן הורקנוס ועשה עמו שלש שנים כשבא ליפטר ממנו בערב יום הכפורים אמר לו תן לי מעותיי ואלך ואפתס את אשתי ואת בניי אמר לו אין לי מעות שאתן לך והיה רואה מעות בידו תן לי בהמה אמר לו אין לי בהמה שאתן לך והיה רואה בהמה בתוך ביתו תן לי תבואה בשכרי אמר לו אין לי תבואה שאתן לך והיה רואה רואה בתוך ביתו אמר לו תן לי כרים וכסתות בשכרי אמר לו אין לי כרים וכסתות שאתן לך והיה רואה רואה רואה בתוך ביתו תן לי קרקע בשכרי אמר לו אין לי קרקע שאתן לך והיה רואה לו קרקע מה עשה רבי עקיבא הפשיל כליו לאחוריו והלך לביתו בפחי נפש מה עשה רבי אליעזר בן הורקנוס המתין עד שיצא חג הסוכות ונטל משואות שלשה חמורים אחד של יין ואחד של שמן ואחד של כל מיני מגורים ומעות בידו והלך לביתו של רבי עקיבא והניח לפניו ואכלו ושתו והוציא המעות ונתן לו אמר לו בני חייך כשאמרת לי תן לי מעותיי ואמרת לי תן לי מעות שאתן לך והיית רואה מעות ביד במה חשדתי אמר לו אמרתי שמא שדות וכרמים נודמנו לו בזול וביקש ליקח מהם כשאמרת לי תן לי בהמה בשכרי ואמרת לי תן לי בהמה שאתן לך והיית רואה בהמה בתוך ביתי במה חשדתי אמר לו אמרתי שמא מושכרות הם ביד אחריים כשאמרת לי תן לי תבואה בשכרי ואמרת לי תן לי תבואה שאתן לך והיית רואה תבואה בתוך ביתי במה חשדתי אמר לו אמרתי שמא רוב פירותיו אינן מעושרין כשאמרת לי תן לי כרי' וכסתו' בשכרי ואמרת לי תן לי והיית רואה כרים וכסתות בתוך ביתי והיית רואה לי קרקע במה חשדתי אמר לו אמרתי שמא הקדיש רבי כל נכסיו לשמים אמר לו העבודה כך היה הורקנוס בני לא היה עוסק בתורה והקדשתי כל נכסיי לשמים כדי שיעסוק בתורה עד שבאתי אצל חכמים והתירו את נדרי